

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TASARIM ANASANAT DALI
İLETİŞİM SANATLARI VE TASARIM BİLİM DALI

ALEVİLERİN CEM İBADETİNE
GÖRSEL BİR BAKIŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
Arzu ATTEPE

İstanbul, 2015

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TASARIM ANASANAT DALI
İLETİŞİM SANATLARI VE TASARIM BİLİM DALI

ALEVİLERİN CEM İBADETİNE
GÖRSEL BİR BAKIŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:
Arzu ATTEPE

Öğrenci No:
120784031

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Çeyiz MAKAL FAIRCLOUGH

İstanbul, 2015

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Alevilerin Cem İbadetine görsel Bir Bakış**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 20.04.2015

Arzu ATTEPE

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

08/05/2015

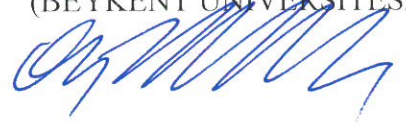
Enstitümüz *İletişim ve Tasarım* Anasanat dalı *İletişim Sanatları ve Tasarım* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **120784031** numaralı **Arzu ATTEPE'nin** "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**ALEVİLERİN CEM İBADETİNE GÖRSEL BİR BAKIŞ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 21.04.2015 tarih ve 2015/16 sayılı toplantısında seçilen ve Ayazağa Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (50) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~ayrıklığı~~/oybirliği ile **Kabul/Ked veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. ÇEYİZ FAIRCLOUGH
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
PROF.DR. OĞUZ MAKAL
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. AYŞE NESRİN AKÖREN
(MALTEPE ÜNİVERSİTESİ)

Adı ve Soyadı : Arzu ATTEPE
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Çeyiz MAKAL FAIRCLOUGH
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2015
Alanı : İletişim Sanatları ve Tasarım Bilim Dalı
Anahtar Kelimeler : Alevilik, Belgesel Fotoğraf, Cem İbadeti

ÖZ

Alevilerin Cem İbadetine Görsel Bir Bakış

Bu çalışmada “Alevilerin Cem İbadetine Görsel Bir Bakış”, başlığı altında, Cem ibadeti ritüelleri incelenmiştir. Yüzyıllar önce Anadolu’da başlayan, günümüzde yaşayan Alevilik felsefesi üzerine görsel bir saptama yapılmıştır.

Alevilik inancı Hz. Ali’nin adı ve konumu etrafında şekil bularak bu çerçevede gelişerek yayılmıştır. Cem ve Cem ibadetinin içeriğinde bulunan On İki Hizmet’in açıklanmasının en önemli nedeni; gelecek nesillere ışık tutmaktır. Aynı şekilde “Ehl-i Beyt” ve “Oniki İmam” sevgisi, “Dört Kapı Kırk Makam” inancı görülmektedir. Alevilerin temel ibadetini oluşturan Cem ibadetlerin dini yönü ön plana çıkmakla beraber, sosyal ilişkileri canlı tutma, kültürel ve ahlaki öğretileri genç nesillere aktarma, dargınları barıştırma ve toplumu bilgilendirme boyutlarıyla bir hayli önemli fonksiyonları vardır.

Albümü oluşturan fotoğraflar, Okmeydanı Cemevi, Gazi Cemevi, İkitelli Cemevi, Gürpınar Cemevi ve Yenibosna Cemevi’nde gerçekleşen Alevi ibadetlerinin görsel kayıtları belgesel fotoğraf aracılığıyla gerçekleşmiştir.

Name and Surname : Arzu ATTEPE

Supervisor : Asst. Prof. Çeyiz MAKAL FAIRCLOUGH

Degree and Date : Master, 2015

Major : Comunnucation and Design

Keywords : Alevism, Documentray, Cem Worship

ABSTRACT

A Visual Perspective On Cem worship in Alevism

This work studies the rituals of Cem worship under the title “A visual perspective on Cem worship in Alevism”. It is a visual study on the philosophy of Alevism which emerged centuries ago in Anatolia and still subsists today.

Alevism derived from Hz. Ali. The main purpose of the twelve services in Cem worship is to enlighten future generations. The importance of “Ahl-i Beyt” and the “Twelve Imams” and the belief of “Four Gates, Forty Levels” can be considered in the same manner. Although Cem, which constitutes the basic form of worship in Alevism, is important for religious reasons, the crucial function is the keep social relations alive, handing down the cultural and moral doctrine to younger generations, resolving interpersonal conflicts on social education. There are twelve servants in Cem worship who carry out religious tasks.

The photos in the album provide visual records of Alevism worship services held in Okmeydanı Cemevi, Gazi Cemevi, İkitelli Cemevi, Gürpınar Cemevi and Yenibosna Cemevi in the light of the information given above.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM ALEVİLİK VE CEM İBADETİ

1.1. Alevilik Kavramı.....3

1.2. Alevilikte Temel İnanç.....5

1.3. Alevilikte İbadet.....7

1.4. Cem Nedir?.....8

1.5. Cem'in İnanç Kaynağı.....9

1.6. Kırklar Cem'i.....9

1.7. Dört Kapı Kırk Makam10

1.7.1. Şariat Kapısı10

1.7.2. Tarikat Kapısı.....11

1.7.3. Marifet Kapısı11

1.7.4. Hakikat Kapısı.....12

İKİNCİ BÖLÜM ALEVİLERİN CEM İBADETİNE GÖRSEL BİR BAKIŞ

2.1. Cem İbadeti13

2.2. Cem'de On İki Hizmetli15

2.3. Cem İbadeti İçindeki Hizmetlerin Tanımları16

2.3.1. Mürşit	16
2.3.2. Rehber	16
2.3.3. Çerağcı (Delilci).....	17
2.3.4. Zakir	17
2.3.5. Süpürgeci	17
2.3.6. Sakka.....	18
2.3.7. Lokmacı	18
2.3.8. İznikçi.....	18
2.3.9. Tezekar.....	18
2.3.10. Gözcü	18
2.3.11. Kapıcı	19
2.3.12. Peyik (Haberci)	19
SONUÇ	20
KAYNAKÇA.....	21
EK – 1 Röportajlar	
EK – 2 Alevilerin Cem İbadetine Görsel Bir Bakış (Belgesel Fotoğraf Albümü)	
ÖZGEÇMİŞ	

GİRİŞ

Fotoğraf yoluyla görsel bir bellek oluşturmak her zaman sanatçının temel düşüncelerinden oluşmuştur. Joseph Nicephore Niepce'in dünyanın bilinen ilk fotoğrafı, bir kulübenin çatısı üzerindeki güvercin yuvasının bulanık görüntüsü bile kent gerçeğiyle ilgilidir ve bir görsel bellek görsellik ürünü olarak tanımlanabilir.

Dauguerre, Niepce'in sekiz saatten sonra uzun süren pozlama süresini 30 dakikanın altına indirmeyi başarısından sonra bu ister portre, ister başka konular olsun günümüze gelen pek çok görsel bellek ürünü aktarılabildiği gibi 20. yüzyılın ilk yıllarında Jacob Riis ve Lewis Hine örneğinde sosyal belgeci fotoğrafçılar da çıkmıştır. Jacob Riis 1888 yılında bir fotoğraf makinesi satın alarak gecekondu mahallelerini, New York'un gece yaşamını fotoğraflamaya başladığı bu saptama süreci "*How Other Half Lives*" (Diğer Yarısı Nasıl Yaşıyor) adlı kitapla büyük ilgi gördüğü gibi, önemli bir sosyal iş de görmüştür.

Dönemim New York valisi Theodore Roosevelt'in gecekondu mahallelerinde bir takım iyileştirmeler yapmasına neden olmuştur. Bu iki fotoğrafçının açmış olduğu yolda yürüyen pek çok fotoğrafçı gösterilebilirse de, Roman Visniac, Paul Strand, Eugene Smith ile doruğuna ulaşan toplumsal belgeci fotoğraf anlayışının önemli bir adı Dorothea Lange'dir. Lange'nin çektikleri, örneğin tarlalarda çalışanlardan otoyollarda aşırı yüklenmiş kamyonlarla dolaşan göçebe işçilere dek fotoğrafları sosyal gerçeği yansıtan birer belgedir.

Çeşitli ülkelerde, farklı bakış açıları ve amaçları olan, çocuklardan kadınlara kültürel kimlikten toplumsal sonuçların yarattığı çevre görüntülerine geniş alanda çalışan yüzlerce sosyal belgeci fotoğrafçı çıkmıştır.

Günümüzde Türkiye'de Ara Güler'in çektiklerine bakarak onun kendini foto-muhabiri olarak tanımlasa da bir belgeselci olduğuna karar verilebilir; bu çerçevede yine Fikret Otyam'ın Anadolu insanını anlatma işlevi yüklenmiş sosyal belgeci fotoğrafları hemen akla gelebilir.

Kısaca 50 mm lens ile çekilen ve çalışmanın konusu olan fotoğraflar da fotoğrafın sosyal belgesi yanına bir gönderme yapmakta, farklı ve özel seçilmiş Alevi inanç sisteminin içindeki yurttaşların dünyasına ışık tutmaktadır.

Bir bakıma bir fotoğraf kitabı/albümde toplanan bu fotoğraflar gelecekte yararlanabilecek görsel arşiv malzemesidir. Ayrıca devam edecek ya da bundan sonra yapılacak Alevi inancı ile ilgili yapılacak görsel çalışmalara esin kaynağı olması düşünülmüştür.

Doğaldır fotoğraf özel niteliği ile Alevi inanç sistemi gibi az bilinen bir sosyal gerçekliği kolayca ve açıkça, anlaşılır gösterecektir. Ancak az sayıda fotoğraf bu izlenimi veremeyeceği için, belli periyotlarla iki bine yakın fotoğraf çekilmiştir. Cem ibadetlerine de aktif olarak katılarak bu çalışma gerçekleşmiştir.

Ayrıca, çalışmanın öncesinde çekimlere hazırlanabilmek için Alevi cemaatinden kişiler ile görüşmeler yapılmış, onların kültürel, inanç dünyası yakından tanınmıştır.

Sonuçta çekilenler konularına göre ayrılmış, kitaba da başlıklara uygun olarak yerleştirilmiştir.

İçeriğin anlamını, çalışmanın öncesinde düşünüldüğü gibi bir toplumsal bilinç yaratma ve yaşamakta olan bir sosyal gerçeği göstermek amaç edinildiği için hangi biçimde olursa olsun etkileyebilecek ne mizansen anlamında ne de teknik, renk, ışık, filtre vb. müdahaleler de yapılmamış, bir bakıma tarih içindeki Dorothea Lange'ın görüşlerine de saygı gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALEVİLİK VE CEM İBADETİ

1.1. Alevilik Kavramı

Öncelikle Alevi kavramı ilk kez on dokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Daha önceleri bu kavramla kastedilen toplulukları ifade etmek için Kızılbaş, Rafizi gibi sözcükler kullanılıyordu. Genellikle kırsal kesimde yaşayan bu toplulukların yanı sıra, kentlerde yaşayan “örgütlü” sayılabilecek kesimler bulunmaktadır (Okan 2004, 18-19). Alevilik, İslam dininin doğuşundan, özellikle Peygamber Muhammed’in ölümünden sonra başlayan halife seçiminden, sonra ortaya çıkan bir inanç yoludur.

Alevilik İslamiyet içinde ortaya çıkan Ali taraftarlığıdır. Alevilik sözcüğü, “Ali’yi sevmek, saymak” diye ifade edilmektedir. İslam içinde Ali taraftarlığı, Peygamber Muhammed’in ölümünden sonra başlamıştır, “Ali’yi tutan”, “Ali’nin yolundan giden”, “Ali’ye bağlanan”, gibi anlamları bulunmaktadır. Bugün Alevilik denince anlaşılması gereken inançtan çok yaşama kuralı ve yaşayış biçimidir.

Aleviliğin sözlük anlamı Ali’ye bağlı ya da onun soyundan olanlar demektir. Bir inanç sistemi olarak karşımıza çıkan Alevilik, tarikat olmadığı gibi, tek bir tarikata da bağlanamaz. Kısaca söylemek gerekirse, Peygamber Muhammed’in ölümünden sonra Ali’nin halife olmasını isteyen, onu imam kabul eden toplulukların tümüne “Alevi” denir (Özkırımlı 1985, 7).

“Alevi” tabiri İslam mezhepleri tarihinde Hz. Ali’yi en üst “Sahabi”¹ olarak gören ve onun Peygamber Muhammed’den sonra, Allah’ın ve Peygamber Muhammed’in tayini ile halife olması gerektiğini kabul edenler için kullanılan “Şia”² terimi ile aynı anlamda kullanılmıştır (Fığlalı 1996, 7).

¹ Hz. Muhammed devrine yetişmiş, Müslüman olarak Hz. Muhammed’i görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak ölmüş olan kimse.

² Taraftar, yanlı

“Ali yolunda yürümek” diye tanımlanan Alevilik, çağların akışı içinde yan düşüncelerle beslenir; bir toplum görüşü, bir yönetim biçimi özelliğini kazanır. Bağımsız düşünceye, özgür davranışa, çağın gidişi ile uygarlık buluşları arasında yaklaşımcı bir yoruma elverişlidir (Bozkurt 2005, 2).

Alevilik, Allah, Muhammed, Ali kutsallığını kalbinde taşıyan, Hz. Ali’nin adaletinden ayrılmayan, temelinde insan sevgisi bulunan, hoşgörü, hümanist ve her dine, her mezhebe, her inanca saygı duyan bir inançlar bütünüdür (Kuzu 2014, 229-230).

Alevilik, Anadolu’da toplumsal olayların ortaya çıkardığı, Orta Asya’dan ön Asya’ya değin birçok dinlerin izini taşıyan bir Anadolu dinidir (Bozkurt 2005, 7). Dil, din, ırk, ayrımı yapmayan; “Eline, Diline, Beline” sahip olma ilkelerini benimseyen özgür, laik, demokrat bir düşüncedir.

Alevi kelimesi, bu zümre için XIX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır (Üzüm 1997, 3). Bilimsel açıdan, bu sözcük yanlıştır. Alevilerin tarihteki adı Kızılbaş’tır. XV. ve XVI. yüzyıllarda, Kızılbaşlar, ilk Safaviler olan, Şeyh Cüneyd, Haydar ve Şah İsmail tarafları Türkmen boylarıydılar. Kırmızı bir serpuş giiyorlar, bunun için de onlara Kızılbaş deniliyordu. Fakat Kızılbaş sözü, yüzyıllar içinde, küçültücü bir anlama kaymış ve Celali İsyanları adı ile tanınan dini-sosyal başkaldırma hareketleri dolayısıyla da, “dinsiz asi” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Kızılbaş deyiminin, yerini Alevi’ye bırakmış olması bundandır (Melikoff 2011a, 33-34).

Alevi inancı Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafya da birçok dinlerin ve kültürün izlerini taşımaktadır. Türkler İslamiyet’ten önce farklı dinleri seçmişlerdir. İslamiyet’i benimsedikten sonra yeni dinlerine uyum sağlamaya çalışılmışlardır. Eski inançlarının, bir kısmı değişime uğrayarak bir kısmı da aynı şekilde kalarak varlığını sürdürmüştür.

Bazı eski inançlarını bırakarak bazılarını da yeni seçtikleri dine entegre ederek devam ettirmişlerdir. Alevi inanç ve töreleri, şamanlık öncesi eski Türk

inançlarına kadar uzanır. Türk Totem, Göktenrı; Şaman, Mani, Zerdüşt, Buda inançlarının etkilerini yapısında barındırarak Anadolu uygarlıklarıyla bütünleşir.

Bu etkilerle daha çok, Maverâünnehir, Harzem, Horosan gibi çeşitli bölgelerde Müslüman olduktan sonra çeşitli vesilelerle-özellikle Karahitay-Harzemşah mücadelesi ve XIII. yüzyıldaki Moğol istilasını sebebiyle-Anadolu'ya göç eden Türklerden İslamiyet'i sathî bir şekilde kabul eden konar-göçer Türkmenler arasında görülmüştür (Ocak 2000, 54).

Türkmenler, bugünkü Alevilerin atalarıdır. Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce farklı dinlere girdikleri için ve eski inançları ile benimsedikleri yeni inançları çatıştığında, çatışan taraflarını yeni dinlerinden aldıkları motiflerle besleyerek hayatlarına devam etmişlerdir. Toplumsal gruplaşmalar zaman içerisinde mezheplere dönüşmüştür.

1.2. Alevilikte Temel İnanç

Alevilik, Allah-Muhammed-Ali üçlemesi, Ehl-i Beyt ve On iki İmamları esas alan inanç yoludur. Alevilikte incelenmesi gereken asıl, inanç varlığının birliğidir. Alevilikte Tanrı'nın insan dâhil evrendeki her şeyin içinde olduğu inanışı vardır.

Hız. Ali sevgisi Alevi inancının direği durumundadır. Kökende, Alevilerce Muhammed'in peygamberliği ve Ali'nin imamlığı tanınır (Çalışlar 2013, 192). Aleviliğin özünde On İki İmam ve Ali sevgisi, saygısı, bağlılığı anlayışı yatmaktadır. Tüm inanç, tapınç düşünsel ve toplumsal kavramlarını bu alt yapı üzerine kurmuştur (Öz 2008, 171).

Aleviliğin felsefesi, insanlar arasında ayrım yapmamayı gerektirir: Ne din, ne ırk, ne sınıf ayrımı. Alevi, hem-cinslerini kardeş gibi görecektir. Kadın Aleviler de eş ya da bacı olarak görülür ve kendilerine öyle saygı gösterilir. Kadın, toplantılarda erkeğin yanındadır. Aleviliğin kökeni, eski boy yaşamında da kadının yeri buydu. Hoşgörü, kural-dışılık, dinler üstlük ve insan severlik, Bektâşî-Alevi felsefesinin temelidir (Melikoff 2011b, 35).

Alevilik Allah korkusu yerine sevgisini benimseyen, temelinde insan sevgisi ile hareket eden, amacı ruhsal olgunlaşma olan bir tasavvuf yoludur. Özünü insan sevgisinde bulan, ibadetlerinde kadın erkek ayrımı yapmadan, kendi öz diliyle, musikisiyle, semahıyla inancını icra etme biçimidir.

Anadolu Aleviliğinin kurumsallaşması, Babalı ayaklanmasına dayanır. Bir başka söyleyişle, Babalı eylemi, Aleviliğin Anadolu’da derleniş biçimidir (Bozkurt, 2005, 22).

1239-1240 tarihlerinde Anadolu’da yükselen, Baba İlyas-Baba İshak ikilisi önderliğindeki toplumsal başkaldırıyı, büyük halk ayaklanmasını, Aleviliğin ihtilalci siyasetlerinden Babailik yaratmıştır (Kaygusuz 2014, 128). Anadolu tarihinin en büyük ayaklanmalarından biri olarak gösterilmektedir.

Ayaklanmanın temelinde, devleti kuran asıl Türkmen tabakası ile onu ele geçiren ve tüm olanaklarından yararlanan yabancılaştırmış, İranlılaşmış bir yönetimle yandaşları arasındaki inanç ve çıkar çatışması yatmaktadır (Bozkurt, 2005, 20-21).

Ayaklanmanın çeşitli sebepleri bulunmaktadır fakat daha çok ekonomik sebeplere bağlı bir ayaklanma olduğu kabul edilmektedir.

On altıncı yüzyılda, bugün Aleviler olarak adlandırdığımız çeşitli heterodoks zümrelerin Safevi Devleti’nin dinsel-siyasal etkisi altına girmeleri ve bunun sonucunda da Osmanlı Devleti’nin tepkisini çekmeleri sonucu marjinal bir hale gelmeleri; dahası ulaşılması güç bölgelerde yaşamaya başlayarak kendilerini gözden uzak tutmaları olgusu, bu gurupların dışa kapalı bir hale gelmesiyle beraber gerçekleşmiştir (Okan, 2004, 28-29).

Osmanlı imparatorluğu dönemimde merkezin uzağında bulunan Aleviler, Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte devletin, özellikle laiklik politikalarının savunucuları haline gelmiştir (Okan, 2004, 92).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla beraber laiklik politikalarının kararlı bir şekilde uygulanması, hem Osmanlı devletinin hiyerarşik “milletler” sisteminde bir yeri olmayan hem de “Resmiyet ”in Ortodoks İslami niteliğiyle uyuşmayan

heterodoks toplulukların (Alevilerin) statülerinde bir yükselişi beraberinde getirmiştir (Okan 2004, 93-94).

1980'den sonra; o güne dek büyük ölçüde sol ve sosyal demokrasi içinde eridikleri için Aleviliklerini gizleyenler ya da vurgulama gereği hissetmeyenler, tıpkı biraz daha erken olarak Sünni Müslümanlarda olduğu gibi kendi Aleviliklerini açıklamaya ve yeniden keşfetmeye başlamışlardır. O süreç bugün hala devam etmektedir. Dernekler, vakıflar ve Cem evlerinin kuruluşu çerçevede ele alınmalıdır. 1980'li yılların sonlarında görülmeye başlayan bu örgütlenmelerle Aleviler seslerini kamuoyuna duyurmaya başlamışlardır. Geniş toplum kesimleri böylece Alevilerin varlığını, taleplerini, geleneklerini, inançlarını öğrenme fırsatı bulmuşlardır (Okan 2004, 115).

Cumhuriyetin kurulmasıyla Alevi cemaatlerinde başlayan kabuğu kırıp dışa açılma süreci, kentlere göçle birlikte biraz daha ilerlemiş ve Aleviler kentlerde, birçok farklı (mesleki, sınıfsal, siyasal) kimlik bünyesinde yer almışlardır (Okan 2004, 116).

Aleviliğin modernleşme süreci olarak da Cumhuriyet tarihi diye değerlendirilir. Anadolu'da yaşayan Alevi halkının dinleri, tarihleri, gelenekleri, görenekleri ve kültürleri yoğrulup zenginleşerek gelişmiş ve bugünlere ulaşmıştır.

1.3. Alevilikte İbadet

İnsan ibadet aracılığıyla inandığı varlık (ya da varlıklar) ile ilişkiye geçer. İbadet, topluluğun sosyal etkinlikleri içinde son derece geniş bir yer tutar. İbadet için belli bir mekâna (toplantı evleri, gizli dernekler, kutsal yer ve alanlar), belli araçlara (maske, idol, müzik aleti), belli bir zamana (ekin ve ürün alma mevsimleri, yılbaşı, kutsal kişilerin doğum ve ölüm günleri, güneşin doğuşu batışı), bir cemaate ve cemaati yönetecek dinsel bir lidere gerek vardır (Okan 2004, 22).

Temelinde insan sevgisi ile hareket eden, iyilik ve güzelliklere, özünü insan sevgisinde bulan, ibadetlerinde kadın erkek ayrımı yapılmadan, kendi öz diliyle, musikiyle, semahıyla inancını yaşama biçimidir.

İbadetin amacı; İnsanı Allah’a onun emrettiği ve öğütlediği iyilik ve güzelliklere kısaca insan olmaya yöneliktir. Cem ibadetinin en önemli yanlarından birisi de Alevilerin Cem ibadetlerinde dünya işlerinin sorgulanmasıdır. Cemler, Alevi cemaatinin mahkemeleri gibi de çalışmıştır.

Aleviler, sorunlarını çözmek için asla Osmanlı Devleti’nin mahkemelerine gitmemişlerdir. Bu yola başvuran birisi düşkün³ sayılır ve toplumdan dışlanırdı.

Gerek kişisel sorunlar, gerek çözülemeyen ailevi sorunlar, gerekse kişinin topluma karşı sorunları, Cemde görüşülür, çözüme bağlanır ve böylece çözümsüzlük söz konusu olamaz (Zelyut 2013, 281).

Aleviliği diğer inançlardan ayıran en farklı özelliği de budur. Dünya işleri dünyada halledilir. Kul fani dünyaya ait işlerini Tanrı’ya borcunu ödemediği ölse dahi bu kişinin problemi değildir. Kul borcunu ödemek zorundadır. Aksi takdirde toplumsal yaptırım uygulanır, düşkün ilan edilip dışlanır.

1.4. Cem Nedir?

Cem, Alevilikte dinsel olarak yapılan en önemli ibadetin adıdır. Bacı kardeşin meydanıdır. Cemde dünya işleri görülür. Cem, kelime olarak toplanma, bir araya gelme anlamına gelir (Özdemir 2013, 249). Alevi ibadeti olan Cem, “Ayin-i Cem” olarak da adlandırılır.

Kırsal da mürşitlerin her zaman gidemediği ve ulaşmakta zorluk çektikleri yerlerde, yılda bir defa yapılmak zorunda olan Cem İbadetleri, artık şehirlerde Cem evlerinin kurulmasıyla ve mürşitlerin her zaman Cem evlerinde bulunmasından dolayı sıkıntı çekilmeden her Perşembe’yi Cuma’ya bağlayan akşamları yapılmaktadır.

³ Aleviliğin inanç ve ilkelerine karşı suç işleyen kişilere karşı uygulanan bir ceza ve yaptırım biçimidir. Düşkün olanlar toplum tarafından dışlanır, ceme alınmazlar. Geleneğe göre zina yapmak, hanımı boşamak, hırsızlık yapmak, adam öldürmek, yalan söylemek, yalan yere şahitlik yapmak, sırrı ifşa etmek, ikrardan dönmek, pir ve ocak hakkını ödememek gibi suçlar işleyen kişi ya da kişiler “yol ”da düşkün sayılır.

Semahların ve On İki Hizmetin rahat yapılabilmesi için Cem ibadeti için toplanılan alanın büyük olması gerekir. Cem evleri günümüzde sadece Alevilerin ibadet etmeleri için değil, gençlerin kültürel faaliyetlerini yapabilmeleri için de kullanılmaktadır. Bağlama, semah, İngilizce, halkoyunları, tiyatro, bale, benzeri gibi kurslar ile genç nesillerin gelişimi içinde kapılarını açmaktadır.

1.5. Cem'in İnanç Kaynağı

Cem ibadetinin kaynağı Kırklar Cem'ine dayandırılmaktadır. Bu öte-dünyada, zaman dışı bir evrende geçmekte olan bir olayın yansımasıdır (Melikoff 2011b, 17). Alevi inancına göre Hz. Ali bu yolu kurduğu zaman kendine eşlik eden kadınlı erkekli 40 kişi ile birlikte ilk kez "Kırklar Cem'i" Cem ibadeti gerçekleştirmiştir. O günden bu yana Alevi topluluğu Kırklar Cem'ini aynı şekilde sürmektedir.

1.6. Kırklar Cem'i

İnanışa göre Kırklar Cemi, Cem ibadetinin kaynağı olarak sayılmaktadır. Kırklar Cemi; Peygamber Muhammed miraçtan dönerken "Kırklar Cem'i"ne ulaşır. Gizli toplantıya katılan Peygamber Muhammed oradakilere kim olduklarını sorar.

Kırklar cevabını alan Peygamber Muhammed otuz dokuz kişi olduklarını görür. Diğer kişinin nerede olduğunu sorduğunda, rızık toplamaya giden Selman olduğunu söylemelerine rağmen Peygamber Muhammed inanmaz ve ispatlanmasını ister. Bunun üzerine orada bulunan Peygamber Muhammed'in tanıyamadığı Ali parmağını keser ve o anda orada bulunan herkesin parmağı kanar.

Açık olan pencereden bir kandamlası gelir ve diğer kanlara karışır. Bu sırada Selman içeri girer getirdiği tek bir üzüm tanesini Peygamber Muhammed'e orada bulunanlara pay etmesi için verir. Peygamber Muhammed tek üzüm tanesini nasıl kırklara eşit olarak pay edeceğini düşünürken cennetten bir tabak gelir. Bu tabak içinde yaptığı şerbeti eşit pay eder.

Peygamber Muhammed'in yaptığı şerbeti içen kırklar mest olup semaha kalkar. Peygamber Muhammed'inde eşlik ettiği semah sırasında Peygamber

Muhammed'in Taç'ı yere düşüp kırk parçaya bölünür. Kırklar bölünen parçaları bellerine sarıp kemerbest⁴ yaparlar.

1.7. Dört Kapı Kırk Makam

Alevilikte dört temel ilke vardır. Buna Dört Kapı Kırk Makam denir. Aleviliğe girmek, bu kuruluşta yükselmek, ilerlemek, bu dört kapı anlayışına dayanır. Dört kapıyı bilmek Aleviliğin özünü anlamaya açılan ilk pencereyi bulmak demektir (Bozkurt 2005, 112).

Alevilikte yol denen deyimini temelini “Dört Kapı Kırk Makam⁵” anlayışı oluşturmaktadır. Alevilikte inanç ve felsefe “Dört Kapı Kırk Makam” ilkelerinde somutlaşmaktadır. Her birinin kendi içinde ayrı özellikleri vardır bunlar; Şeriat Kapısı, Tarikat Kapısı, Marifet Kapısı ve Hakikat Kapısı'dır.

Dört kapı ilkelerindeki amaç benlik olgusunun yok olmasıdır. Birlik bu kapıları aşmakla sağlanır (Birdoğan 2006, 309). Alevilikte “Dört Kapı Kırk Makam” olarak bilinen ilkeler, insanın, kâmil/olgun olma yolunda aştığı aşamaları ifade eder (Özdemir 2013, 237).

1.7.1. Şeriat Kapısı

Dört kapı ilkelerine göre, insan-ı kâmil aşamasında ilk sırada yer alan şeriat kapısı bulunmaktadır. Kişinin kendi kendini eğitime evresidir.

Doğru inanç ve doğru yaşam tarzıdır. Doğru inançlarla ve uygulama ile hizmet olup yüce Tanrı'nın yüzünü görmek, insanlara yararlı olup saygı göstermek ve şeriat kantarında doğru olup, şeriat ehlini aşağı görmemektir (Birdoğan 2006, 309).

İlke olarak Alevilik, İslam'ın koyduğu kuralları benimser. Şeriat kapısı Peygamber Muhammed'in ilkelerini belirlediği kapıdır. Şeriat kapısı doğru inanç ve

⁴ Bele bağlanan kuşak

⁵ Kırk Makam: Dört kapı içerisindeki “alt bölüm” olarak nitelendirilen onar tane makamı vardır. Kırk makamdan oluşur. Şeriat on makam, hakikat on makam, tarikat on makam marifet on makam olarak içine alındığında, makamlardan kırk makama ulaşılmaktadır.

uğraş ile hizmet edip Hak Teâlâ'nın yüzünü görmektir. İnsanlara hizmet ve izzet edip şeriat mizanında tamam olarak şeriat ehlini hakir görmemektir (Bozkurt 2005, 113).

Şeriat Kapısı Makamları; İman etmek, ilim öğrenmek, ibadet etmek, haramdan uzaklaşmak, ailesine faydalı olmak, çevreye zarar vermemek, peygamberin emirlerine uymak, şefkatli olmak, temiz olmak, yaramaz işlerden sakınmak.

1.7.2. Tarikat Kapısı

Tarikatın kurallarını, ilkelerini ve törenlerini öğrenme, Hak yolunu bulma aşamasıdır. Tarikatın gerektirdiği işlerden uzun yıllar hizmet ile gönül dileğini bulup tarikat ehline muradlarını vermek, velilik göstermek, keramet göstermek ve bu yönle de Tarikat kantarında doğru tartılmaktır (Birdoğan 2006, 309).

İnanca göre Ali'den kalmıştır. Aleviliğin kuralları bu kapı ile belirlenmiştir. Tarikat kapısına girmek yolkardeşliği⁶ tutmakla başlar. Tarikata giren kişinin önemli sorumlulukları vardır. Bunların başında tarikatın sırlarını saklamak, korumak, kimseye söylememek gelir. Öbür önemli sorumluluk ise, eline diline beline sahip olmaktır. Tarikat kapısı, tarikatın gerektirdiği işlerden uzun yıllar hizmet ile gönül dileğini ve kalp isteğini bulup tarikat ehline muradını vermek, velayet göstermek, keramet izhar eylemek, böylece tarikat mizanında tamam olmaktır (Bozkurt 2005, 113).

Tarikat Kapısı Makamları; Tövbe etmek, mürşidin öğütlerine uymak, temiz giyinmek, iyilik yolunda şaşmamak, hizmet etmeyi sevmek, haksızlıktan korkmak, ümitsizliğe düşmemek, ibret almak, nimet dağıtmak, özünü fakir görmek.

1.7.3. Marifet Kapısı

Bir nevi kendisi için kuralları aşip başkaları için de bir şeyler yapabilmek fedakâr olabilmektir. Allah'ı (yüce Tanrı'yı) tanıyıp söylemek, başkasının ayıbını

⁶ İki yetişkin erkeğin karar verip cem evinde dede huzurunda kendi istekleri doğrultusunda kardeş olmaları.

örtmek, gönül muradını sezinleyip açık ve gizli olan her şeyi bilenlere hizmet etmek, yüce Tanrı'nın nurunu her yerde görmektir (Birdoğan 2006, 309).

İlim yoluna giriştir. Bilgisizlikten, hamallıktan, kabalıktan kurtulma bu kapı ile gerçekleşir. Marifet kapısı, Allah'ı tanıyıp tesliyet bulup rızaya kavuşmaktır. Başkasının ayıbını örtmek, gönlünün muradını tanıyıp zahir ve batını kavramış kişileri hoşnut eylemek, Allah'ın nurunu her yerde görmektir. Marifet, aklın nuru, canın hayatı, ilmin sureti, tarikatın sikkesi, şeriatın gömleğidir (Bozkurt 2005, 114).

Marifet Kapısı Makamları; Edepli olmak, bencillik kin ve garezden uzak olmak, perhizkârlık, sabır ve kanaat, hayâ, cömertlik, ilim, hoşgörü, özünü bilmek, ariflik.

1.7.4. Hakikat Kapısı

Bütün dünyevi kaygıları aşır kişi ya da kişilerin Allah ile arasındaki manevi oluşumun daha da kuvvetlenmesi demektir. Gerçeklerin ışığı ile insanın kendinden geçip Allah ile kendisi arasında perdeleri ve uzaklıkları kaldırıp gizin gizine ermesidir (Birdoğan 2006, 309).

Bu kapı, evrenin tüm sırlarını, yaşamının anlamını, önemini, insanın değerini, gerçeğini anlayıp kavrama evresidir. Burada kişi tarikat düzenine göre olgunluğa ulaşmış sayılır (Bozkurt 2005, 114).

Hakikat Kapısı Makamları; Alçak gönüllü olmak, kimsenin ayıbını görmemek, yapabileceğin hiçbir iyiliği esirgememek, Allah'ın her yarattığını sevmek, tüm insanları bir görmek, birliğe yönelmek ve yöneltmek, gerçeği gizlememek, manayı bilmek, uhrevi sırrı öğrenmek, kutsal varlığa ulaşmak.

İKİNCİ BÖLÜM

ALEVİLERİN CEM İBADETİNE GÖRSEL BİR BAKIŞ

2.1. Cem İbadeti

Cem ibadetine “Kırklar Meydanı’da” denilmektedir. Ayin-i Cem de, Miraç Gece’sindeki⁷ Kırklar Cem’inin yeryüzündeki bir tekrarıdır (Melikoff 2011b, 55). Cem evi ise ibadetin yapıldığı yerdir. İbadet her Perşembe’yi Cuma’ya bağlayan akşamları yapılmaktadır. Topluca yapılan bir ibadettir.

Topluluğun temiz giysilerle ve boy abdesti alarak gelmeleri ve tertemiz kokmaları, dedeler tarafından her zaman söylenir. Bunun nedeni ise kişilerin ibadet sırasında kötü kokulardan rahatsız olmalarını engellemektir. Cem’e gelenler helal kazançtan “lokma” yapar ya da Cem ibadetine giderken yanında götürebileceği (meyve, bisküvi, kuru börek vs.) bir yiyecekler alır. Yanında getirdiklerini Lokmacı’ya, ayakkabılarını da İznikçi’ye teslim ederek Cemevi’nde ibadet edilen salona girerler.

Cem ibadetinin en çarpıcı özelliklerinden bir tanesi ise her insanın Cem’e alınmamasıdır. Bu gibi durumlarda Cem başlamadan önce mürşit cemaatten “Rızalık” alır. Rızası olmayanlar var ise mürşit tarafından toplum önünde haklı haksız ifşa edilir, suçlu bulunanlara gerekli cezalar verilir. Suçlular verilen cezalara uyarlar. Aksi takdirde toplum tarafından dışlanarak “Düşkün” sayılırlar.

Haksız kazanç sağlayanlar, yalancı şahitlik yapanlar, nefsine hakim olmayanlar, adam öldüren, askerlik yapmayan, vergi borcunu ödemeyen, hırsızlık yapan, annesine ve babasına evlatlık görevini yapmayan, keyfi olarak eşini boşayan, insanlara zarar veren, yetim hakkı yiyen kişi ya da kişiler Cem ibadetine alınmazlar. Böylece, zararlı ya da yaramaz kişileri cemaatten arındırmış olunur.

⁷ Peygamberin göğe yükselişi

Alevi inancında Cem, Hz. Muhammed'in "Ölmeden önce ölünüz!" buyruğuna dayanır. Bu hadisin anlamı şudur; ölmeden önce ölün, mahşer günü gelmeden hesabınızı verin. Ahret'e kul hakkı ile gitmeyin. Hiç kimseyle alıp vereceğiniz kalmasın. Alnınız açık, yüzünüz ak olsun. Dürüst, mert, iyi huylu, gerçek erenler safına katılmış "Kâmil" insanlardan olun. İnsanlar (halk) sizden razı ve hoşnut olsun ki, "Hak" da sizden "Razı ve Hoşnut" olmasındır (Yaman 2003, 11).

Cem ibadetinin amacı "her yerde ibadet, hukuki sorgulama, bilgilendirme ve eğitim" olarak ifade edilir. Alevi ibadetine kadın erkek birlikte katılır. Haremlik selamlık yapılmaz. Cem evinin kapısından içeri giren her can cinselliğinden arınmış can, olarak görülür. Cem'de günlük konuşulan dilde ibadet yapılmaktadır. Cem İbadeti 'ne, küskün ve dargın olanlar alınmaz. Cem'de suçlular bulunmaz. Çeşitli nedenlerle küskün olan kişiler barıştırılmadan Cem İbadeti başlamaz.

Böyle kişiler var ise onlar toplum huzurunda Mürşit'in hakemliğinde, Cem'de kurulan divanda "yargılanma" olur. Cem'e sadece bu yargılama sonunda aklanan kişi ya da kişiler alınır. Bu âdet bir nevi mahkeme olarak işlemektedir. Yargılamada karar topluca alınır ve orada bulunan tüm canlardan rıza alınır

Cem töreninin tarihsel ve kültürel kökeni ise, İslam öncesi dönemde konar-göçer Türk zümrelerinin Ahmet Yesevi'den beri kadın erkek ortaklaşa yaptıkları ayine dayanmaktadır. Bu ayin on altıncı yüzyılda Safevi hükümdarı Şah İsmail tarafından "Şii" öğeler, "Hz. Ali Kültü", "Oniki İmam Kültü" ve "Kerbela Kültü" girmiştir. Törene "Ayin-i Cem" adı da yine bu dönemde verilmiştir (Okan 2004, 70).

Cem'in bir diğer özelliği, insana karşı maddi ya da manevi borcunu ödemiş kişilerin girebilmesidir. Suçlular Cem ibadetine alınmaz.

Aleviliğin temel ibadet biçimi olan Cem ibadeti de, asıl olarak grup içi denetimin yapıldığı yerdir. Ayrıca, topluluğun öğretisini yeni kuşaklara aktarmak ve geleneğin sürekliliğini sağlamak gibi işlevleri de üstlenen bu tören, böylece ona katılanların ait oldukları topluluğu temsil edici niteliğiyle Aleviliğin nirengi noktasını oluşturur (Okan 2004, 70).

Alevi yolunun temellerinden olan Cem ibadeti; dinsel ağırlıklıdır fakat insanların hem tapınma işlevini, ruhen yenilenme, arınma, hem de toplumsal ve bireysel sorgulama işlerini de yürütür.

Alevilere göre inanmak ve ibadet, Allah sevgisi, Allah'ın sonsuz güzellikleri karşısında şükür etmektir. Cem İbadeti sırasında canlar kendi aralarında konuşmaz, Cem'in edep erkânına uyularak Mürşit'nin "Destur" verdiği Cem ibadetinin bitimine kadar kurallara uyulur.

2.2. Cem'de On İki Hizmetli

"Mürşit", "Rehber", "Gözcü", "Çerağcı", "Zakir", "Süpürgeci", "Tezekar", "Sakka", "Lokmacı", "Kapıcı", "Peyik" ve "İznikçi" olmak üzere, Cem ibadeti içindeki görevli on iki kişinin yerine getirdiği sembolik hizmetin adıdır.

"Oniki Hizmet" olmazsa inanışa göre Cem de olmaz. Cem'de "Oniki Hizmet" ve bu hizmetlerin ayrı ayrı sahipleri vardır (Yaman 2003, 7).

Cem'de dini görevleri yerine getiren oniki hizmetli bulunmaktadır. Her hizmet simgesel olarak yapılmaktadır.

Bu simgesel hizmetlerde "Mürşit" başkanlığında "Oniki Hizmetli" yardımcı olur. Her görev, öte-dünyada, o dünyadan biri tarafından yerine getirilen bir hizmetin karşılığıdır (Melikoff 2011b, 24).

"Oniki Hizmet" ibadet esnasında yerine getirilmezse ibadet, ibadet olarak sayılmaz. Yenilenin içilenin haram olduğuna dair inanışları vardır. "Oniki Hizmet" sahibi bölgelere göre değişik adlar almaktadır.

Hizmetlerin adı bazı yörelere göre değişmektedir. Fakat hizmet ritüeli değişmez.

"Oniki Hizmetli" Cem evlerindeki mürşitlerin ve diğer görevlilerin gözetiminde eğitimlerini aldıktan sonra ibadet içerisindeki görevlerini-hizmetlerini yapmaya başlarlar.

2.3. Cem İbadeti İçindeki Hizmetlerin Tanımları

2.3.1. Mürşit

İbadeti yönetir, ibadetin mutlak hâkimidir. İyilik ve güzellikleri temsil eder. Toplum içindeki sorunları çözer, cemaate aydınlatıcı konuşmalar yaparak, barış ve insan sevgisinin ne kadar önemli olduğunu vurgular.

Mürşitlik görevini üstlenen kişinin ilmi, irfanı yeterli olması gerekir. Mürşit kâmil (bilgili) olmalıdır ki cemaati bilgiyle doyurup yola getirmeli. Dört erkân bilmeyen mürşidin pirligi caiz sayılmaz. Mürşit'in okuryazar olması gerekir, sorunları çözecek barışçıl yaklaşımlarda bulunup toplumu kaynaştırmalıdır. Bu neden den dolayı Allah'ın vekilidir.

Cem'i yöneten mürşittin yanında diğer mürşitler ve zakir oturur. Toplulukla Mürşitlerin oturdukları yer arasında bir boşluk bırakılmıştır. Semah ve diğer hizmetler bu alanda görülür. Hizmet sahipleri Mürşit'in karşısında dar'a durarak dualarını burada alırlar.

2.3.2. Rehber

Rehber olmak, her kişinin hali ve yapacağı iş değildir. İbadet içindeki en önemli hizmetlerden bir tanesidir. Mürşit'in yardımcısı konumundadır. Yol gösteren, kılavuzluk edendir. Mürşit'in yardımcısı olarak Aleviliğin eğitim kurumudur. Rehber seçiminde sevilen, sayılan kişi olmasına özen gösterilir.

Dört kapı kırk makamda kâmil olmalı. Cömert olmalı, kıskanç olmamalı, dili tatlı, düzgün ve temiz ahlaklı olmalı kendini sürekli yenilemeli, yeniliklere açık olarak sürekli ilerlemelidir.

Dedikodu yapmamalı, insanlara eşit davranmalıdır. Örnek bir insan olmalı ki cemaat içinde rehber öncüdür.

2.3.3. Çerağcı (Delilci)

Çerağ, ya da delil adı verilen aygıtı yakan kimsedir. Çerağ ışık veren ve aydınlatan mum kandil anlamındadır. Bu aygıt yağ ile çalışır. Eski dönemlerde aydınlatma aracı olarak kullanılmıştır. Çağdaş aydınlatma araçlarının bulunması ile yalnız sembolik bir anlamı kalmıştır. Günümüzde bu hizmet artık sembolik olarak yapılmaktadır.

2.3.4. Zakir

İbadet içinde saz çalıp deyişler söyleyen. Aynı zaman da kur-an ayetlerini anlatan duazlar, tevhit, miraç lama, mersiye ve nefesleri söyleyen kişiye denir. Sesinin de güzel olması gerekmektedir.

Deyişler genellikle Yedi Ulu Ozan’a aittir. Zakir uzun bir eğitimden geçerek mürşidin yanında saz çalıp deyiş okumaya başlar. Okunan bütün deyişleri ezbere ve ne zaman nerede hangi deyişi okuyacağını iyi bilmesi gerekir.

Cem Evlerinde Cem İbadeti sırasında mürşidin yanında oturup mürşidin belirttiği sıralarda deyişlerini sazı ile okumaya başlar. Okuduğu deyişler ise Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Fatıma’ya yöneliktir. Çoğunlukla Yedi Ulu Ozanlardan deyişler okur. Günümüzde zakir görevini aktif olarak Cem ibadeti içinde yapmaktadır.

2.3.5. Süpürgeci

Cem evinin temizliğini yapan hizmettir. İbadet edilen yerin her zaman temiz olması gereklidir. Temiz olmayan mekânda ibadet olmaz. Sembolik olarak Cem ibadeti içinde elinde süpürgesi ile orta alanı süpürür.

Bu hizmeti genelde üç kadın yapar. Cem ibadeti öncesi ve sonrası olmak üzere, seccadeye süpürge çekilir yani süpürülür. “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyerek manevi olarak meydanı süpürendir. Süpürge manevi iç temizliğin sembolüdür.

2.3.6. Sakka

Su dağıtandır. Manevi olarak Kербela’da şehit olan başta İmam Hüseyin ve diğer canlar aşkına sembolik olarak dağıtılan su dur.

2.3.7. Lokmacı

Kurban ve yemek işlerinden sorumlu hizmettir. Cem’e gelen her can lokmasıyla gelir. Lokmalar Cem bitiminde eşit olarak dağıtılır. Dağıtıldıktan sonra “Göz nizam el terazi, herkes oldu mu hakkına razı?” diyerek canların rızasını alır. Günümüz Cem’lerinde halen yapılmaktadır.

2.3.8. İznikçi

Cem’e gelenlerin ayakkabılarını ayakkabılığa yerleştiren ve sahip çıkan hizmetlidir.

2.3.9. Tezekar

Cemde tarikat abdestinin alınmasını sağlayan hizmettir. Bu hizmeti, bir kadın bir erkek olmaz üzere iki kişi yürütür. Sembolik olarak günümüzde halen yapılmaktadır.

Her su döküşte “ Ya Muhammed, ya Ali” der. Ardından topluluğa döner. “Erenler, hayır himmet eyleyin!” der. Toplum, Nur-u imam olsun! Gittiği yer gam kasavet görmesin! Hak, Muhammed-Ali şefaathçin olsun! Diye dua ederler.

2.3.10. Gözcü

Rehberin yardımcısı konumundadır. Cem’de edep erkânı sağlar. İbadetin düzeninden sorumludur. Beline “tığ-ı bent” bağlayan, elinde asa olan gözcü sükûneti ve düzeni sağlar. Ortama uygun davranmayanları uyarır, gerekirse cezalandırır. Suçluların (düşkün) Cem ibadetine girmesine izin vermez. Gözcü Cem’in düzenini sağlar.

2.3.11. Kapıcı

İbadetin yapıldığı evin kapısında görev alır. Cem evine ibadet için gelen canları karşılar. Gözcünün yardımcısı konumundadır. İbadetin huzur içinde geçmesi için kapıda bekler gireni çıkanı kontrol eder.

2.3.12. Peyik (Haberci)

Kırsalda seyrek yapılan, Cem ibadetinin yapılacağını ev ev dolaşarak haber verilmesini sağlayan kişidir. Günümüzde haberleşme araçlarının çoğalmasıyla birlikte artık sembolik bir hizmet olarak yapılmaktadır.

SONUÇ

Alevilerin Cem ibadetine ilişkin inanç ve ibadet boyutlarının incelediği bu çalışmada bir “zikir ayini” ya da tarikat toplantısı olan Cem Alevi dini hayatının merkezinde yer alan ibadettir.

Cem yargı ve karar yeri olarak nitelendirmek mümkündür. Aynı zamanda sevgi, saygı, eşitlik ve özgürlük yeridir. Temel ibadet olarak kabul ettikleri Cem ibadetinden ibaret değildir. Bu nedenle, “Alevilerin Cem İbadetine Görsel Bir Bakış” nitelemesi tercih edilmiştir.

Çünkü Cem ibadeti eski Türk gelenek ve göreneklerine göre zamana ayak uydurarak varlığını günümüze dek sürdürmüştür. Kadın erkek ayrımı yapılmadan her insana can gözüyle bakılan, toplum içindeki sorunların halledilmesi gibi sosyal hayatın parçası olan konuların görüşülmesinin yanı sıra, tarikatta görülen hizmetlerin mürşit tarafından bazı ahlaki hususların açıklanması, Alevilikte ahlak anlayışının da şekillenmesinde Cem ibadetinin büyük önemi olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal hayatla beraber ahlaki ilkelerin de tarikat hayatı içerisinde şekillendirilmiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Cem ibadetinin bir diğer yönü ise sosyal ve eğitici işlevidir. Sosyal dayanışmayı sağlamasının yanı sıra, orada gerçekleştirilen ritüel ve anlatılanlar inanca, tarihe ve gündelik yaşama ilişkin bilgilerde içermektedir.

Geleneksel kırsal yaşamda bulundukları toplum içinde nispeten şuan daha eğitilmiş ve okumuş bilinçli mürşitler Cem ibadeti içindeki sundukları bilgilerle uzun süre bu eğitsel işlevi yerine getirmişler ve getirmektedirler.

Bu çalışma yukarıda değinilen bilgi ışığında Cem ibadet’i ritüellerini yüzyıllar önce Anadolu’da başlayan, günümüzde yaşayan Alevilik felsefesine tanıklık yapılması, çalışmanın bir bakıma görsel bir bellek olması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Birdoğan, N., Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik (5. Baskı), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006.
- Bozkurt, F., Buyruk İmam Cafer-i Sadık Buyruğu (1. Baskı), Kapı Yayınlar, İstanbul, 2013.
- Bozkurt, F., Semahlar (1. Baskı), Cem Yayınları, İstanbul, 1990,.
- Bozkurt, F., Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik (5. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Çalışlar, O., Hz. Ali İslam'ın Doğuşu Ve İlk Ayrılıklar (1. Baskı), Everest Yayınlar, İstanbul, 2013.
- Fırlalı, E. R., Türkiye'de Alevilik Bektaşilik (4. Baskı), Selçuk Yay. Ankara, 1996.
- Melikoff, İ., Kırklar'ın Cemi'nde (2. Baskı), Çeviren Turan Alptekin, Demos Yayınları, İstanbul, 2011b.
- Melikoff, İ., Uyur İdik Uyardılar Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları (3. Baskı),.
- Çeviren Turan Alptekin, Demos Yayınları, İstanbul, 2011a.
- Kaygusuz, İ., İslam İmparatorlukları Tarihinde İktidar Mücadeleleri ve Aleviliğin Doğuşu (3. Baskı), Su Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kuzu, A., Kerbela'dan Günümüze Alevi/Bektaşî Tarihi Bu Toprağın Canları (1. Baskı), Kariyer Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Ocak. Y., A., Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri (Bektaşî Menkıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri) (2. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Okan, M., Türkiye'de Alevilik (1. Baskı), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004.

- Özdemir, İ., Aleviliğin Yazılmayan Tarihi Kavramlar- Kaynaklar- On İki İmamlar Tarih- Sürek- İnanç- İbadet- Edebiyat (9. Baskı), Kripto Yayınları, Ankara, 2013.
- Öz, B., Alevilik Nedir (5. Baskı), Der Yayınları, İstanbul, 2008.
- Özkırımlı, A., Alevilik- Bektaşilik ve Edebiyatı (1. Baskı), Cem Yayınevi, İstanbul, 1985.
- Üzüm, İ., Günümüz Aleviliği (1. Baskı), İSAM Yayınları, İstanbul, 1997.
- Yurdalan, Ö., Belgesel Fotoğraf Ve Fotoröportaj (4. Baskı), Agora Kitaplığı, İstanbul, 2012.
- Yaman, M., Alevilik'te Cem İnanç-İbadet-Erkan (2. Baskı), Can Yayınları, İstanbul, 2003.
- Zelyut, R., Türk Aleviliği Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni (9. Baskı), Kripto Yayınları, Ankara, 2013

Binali DOĞAN..... Cemevi Dedesi
Okmeydanı Cemevi.....05.04.2014

❖ **Cem ibadetini anlatır mısınız nasıl işliyor, neler yapılıyor?**

- *Her dinde bir itikat, her itikatta bir ibadet vardır yani bir mabet vardır. Bütün dinlerde bir ibadet şekli ve ibadet yeri vardır. Belli bir kitabı vardır. Allaha teslimiyet noktasında bir bağlılık, bir sunum olarak da ibadetler vardır. Sünni Müslüman kesiminde namazdır, bizde (Alevilerde) Cem'dir Hıristiyanlıkta ayindir genel anlamda hepsi ibadettir. Dolayısıyla Alevi'nin Cemevi ibadet mekânıdır, Cem de Alevi'lerin ibadetidir.*
- *Alevilerde ibadet, musiki eşliğinde yapılır kendi öz dilimizle, değişlerle, duvazlarla, tevhitlerle. Cem, Mürşit ve ona yardımcı olan Oniki Hizmetli'den oluşur. Cem Alevi'nin ibadet halidir. Mürşit Cem'e girdiğinde orada bulunan insanların hepsi ayağa kalkar kıyama durulur sağ el gönül Kâbe'sine konulur, sağ ayak sol ayağın üzerinde özellikle sağ ayağın başparmağı, sol ayağın başparmağı üzerine mühürlenir ve orada Mürşit bir dar duası verir. Dar duası verildikten sonra herkes niyaz alır yani secdeye iner daha sonra Mürşit yerine oturur cemaatte yerine oturur. Mürşit günün önemiyle ilgili, eğer belli bir gün ise (Hızır, Muharrem ayı v.s) ona yönelik Mürşit bir muhabbet konuşması yapar. Alevilikle ilgili, inançla ilgili ya da o günkü konu neyse o konuşulur. Muhabbet sefasından sonra, edep erken yani edep erken mümine*

nişan edebini takınma dize gelip Cem'e hazır olma vaziyetidir. Bundan sonra Cem'e başlanır. Cem Oniki Hizmeti içerir bunlar kısmen sembolik olsa da halen Cem törenlerinde yapılmaktadır. Özellikle Görgü Cem'lerinde Oniki Hizmet bir fiil görev alır ama bugünkü öğreti Cem'leri, ibadet Cem'lerinde temsili olarak Oniki Hizmet çağrısı yapılır ve Oniki Hizmet görevlileri görevinin başına geçer. Cem kesinlikle rızalıkla başlar. Mürşit Cem'e başlamadan önce oradaki canlara birbiriyle razı olup olmadıklarını sorar, eğer orada bir sorun var ise, birbirleriyle bir meselesi bir müşkülü var ise önce dara kaldırılır, uzlaştırmayla sorun çözülür, kişiler barıştırılır. Mürşit cemaatten tekrar rızalık ister, rızalık alınıp, Oniki Hizmet'li duası verildikten sonra Cem başlar. Sırasıyla Oniki Hizmet'li tekrar çağrılır. Çerağcı çerağı uyandırır. Süpürgeci alanı süpürüp duasını alır. Gözcü asasını alıp görevinin başına geçer. Kapıcı duasını, alır kapıyı bekler dışarıdan içeriye, içeriden dışarıya giriş çıkışlardaki emniyeti sağlar, semahçılar yerindedir. Saka suyu gelir. Zakir Mürşit'nin yanında bağlamasıyla değişleriyle hazır şekilde durur, Mürşit Cem'i yürütür, sağ tarafında da rehber Mürşit'e yardımcıdır.

- Duvazlar vardır; Duvazlar demek Oniki İmamların isimlerini içeren Şah İsmail, Pir Sultandan Abdal, Kul Himmet gibi ulu ozanlardan alınan derlenen deyişler duvazlar tevhitler okunur. Her tevhit ya da iki tevhit yahut iki duvazdan sonra Mürşit gülbank verir, canlar secdeye gelir ve duasını alırlar. Son aşamada miraç lama vardır. Miraç Peygamber Efendimizin Mirac'a çıkışıdır. İbadette deyişlerle anlatılır. Mirac'ın bitiminde son aşamasında "Muhammed Kalktı Kırlarla Semah Eyledi", yani semahçılar kalkar. Semah ibadetin doruk noktasıdır, coşku halidir.
- Sonrasında saka suyu gelir, mersiyeler okunur. Mersiyeler kısmı da Kerbela da İmam Hüseyin ve 72 şehit için ağıtlarla mersiyelerle hüznlenilir. İmam Hüseyin acısına ortak olma ve o anı hissetme. Saka suyu da 10 gün Kerbela da su içemeyen Ehli-Beyt'in hürmetinedir bundan dolayı su dağıtılır. Oniki Hizmet, lokma (Cem'e gelen cemaatin getirdiği meyve, ekmek, börek, bisküvi gibi) duası yapılarak dağıtılır. Oniki Hizmet hizmetlerini bitirdiklerinde tekrar duasını alır. Son münacaat duası yapılır canlar için hayır duası yapılır ve Cem biter.

- Cem'e başlamadan, Cemevi'nin kapısı manevi bir anlamla mühürlenir, Cem anında içeri dışarı çıkılmaz. Cem başladığında dede, "Muhammed'in kilidiyle kilitledim Ali'nin mührüyle mühürledim" diye manevi şekilde Cemevi'nin kapısını mühürler. Cem bitiminde Mürşit "Oturana! Durana!" diye "Destur" verir, manevi anlamda kilidi açar.

❖ **Cem'lerde söylenen deyişler o ana göre mi söyleniyor sırası var mıdır?**

- Belli bir kalıbı yoktur genellikle Oniki İmamların adlarının geçtiği duvazlar okunur. Tevhit okunur, "La İlahe İllallah" Allahtan başka ilahın olmadığı tevhitler okunur.

❖ **Kadın erkek ayrımı yapılmadan Cemevine girilip ibadet yapılıyor?**

- Cemevine, nefsi dili varılmaz orada kadın erkek sorulmaz "muhabbetin dilinde hakkın yarattığı her şey yerli yerinde, bizim nazarımızda kadın erkek farkı yok, eksiklik noksanlık senin görüşlerinde" diyor Pir Hünkâr Hacı Bektaşî Veli. Cemevi canların bulunduğu yer, orada kadından erkekten söz edilmez. Orada ne kadın kadındır, ne erkek erkektir, Cem ibadetinin temelinde Kırklar Cem'i vardır. Kırklar yani, kayıp erenlerdir kayıp âlemde kırkların bulunduğu mekânda beden söz konusu değildir.

❖ **Cem ibadeti her Perşembe günü mü yapılıyor?**

- Evet, her Perşembeyi Cuma'ya bağlayan gece yapılır. Yahudilerde Cumartesi kutsal gündür, Hristiyanlarda Pazar günü, Müslüman âleminde Cuma günüdür Alevilerde perşembeyi Cuma'ya bağlayan gece kutsal gecedir. Cem saat 7.30 ya da 8.00 gibi başlar uzun sürdüğü için zaten saat 12 den sonra Cuma.

❖ **Cemevi bünyesinde gençler için kültürel faaliyetleriniz var mıdır?**

- Yukarıda gençlik odamız var orada Oniki Hizmet kursu, semah, kursu bağlama kursu veriliyor. Kültürel etkinlik olarak bağlama öğretilir, çünkü bizim kutsal çalgımız bağlamadır. Bağlama kursuna talep çok yoğun. Cem de bağlama çalmayı isteyenler oluyor eğitimlerini aldıktan sonra bizim yanımıza geliyorlar, manevi olarak yanımıza geldiklerinde Zakir olurlar. Aleviliği, inancı öğretmek için de kurslarımız var. Alevilik nedir din midir birçok kirli

bilgi var. Konferans salonumuz var ş uanda tadilatta tabi bittiğinde paneller düzenleyerek, Alevi bilginleri, akademisyenleri Cem evlerin de ağırlayarak sohbet günleri düzenlemek istiyoruz. Belirli bir yaş a gelip emekli olan dedelerimiz artık verimli olamıyorlar bu yüzden genç kuş ak dedeler yetiştirmek istiyoruz.

❖ **Çok teşekkür ederim.**

➤ *Sizde sağ olun Allah yardımcınız olsun.*

Cemal CANPOLAT Alevi Vakıfları Federasyonu Genel Başkanı

Cem Vakfı Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Siyasetçi, Araştırmacı - Yazar

Halkalı01.05.2014

❖ **Alevilerdeki Hz. Ali sevgisi**

- *Hz. Peygamberin Veda Hutbesinde, biraz önce senin sorduğun sorunun içindeydi Veda Hutbesinde Hz. Peygamber, Hz Ali'nin elini kaldırarak diyor ki, "Benden sonra Hz. Ali halifemdir, vasiyimdir, kim ona biat ederse bana biat etmiş olur, kim onu severse beni sevmiş olur. Size iki emanet bırakıyorum birisi Kuran birisi Ali ve Ehl-i Beyt ". Bundan dolayı, Aleviler Hz. Peygamberin bu vasisi üzerine Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e sonsuz sevgiyle bağlıdırlar.*

❖ **Yani Peygamber'in ölümünden sonra ayrışmalar başladı.**

- *Hz. Peygamber'in hakka yürümesinden sonra Hz. Ali'ye hilafet makamı layık görülünce, büyük çelişkiler ortaya çıkmıştır, İslam coğrafyasında. Bu sıkıntıları yaşamamak uğruna, Hz. Ali o dönem fedakârlık yaparak kendisinden önceki üç halife'nin de halifeliğini sırf İslam birbirine girmesin, çelişki oluşmasın, kavgalar olmasın diye üç halifenin de halifeliğini kabul*

etmiştir. Bir tek gün sorun yaratmamak için çaba harcamıştır. Hz. Ali'ye halifelik verildikten sonra çelişkiler başlamıştır. Hz. Ali'nin yönetim anlayışı fakirin ve yoksulun yönetim anlayışdır.

❖ **Alevi erkeklerin kadına bakışı**

➤ Kadının özgürleşmesi konusunda, Hz. Ali'nin çok güzel sözleri vardır, onun tarifini de Hz. Peygamberin kızını örnek alarak yapıyor; diyor ki “ Cennet kadınların Fatımay-ı Zöhrenin ayakları altındadır. Cennet kadınların anasıdır” diyor. Hem kadını, hem Fatımay-ı Zöhreyi, hem Hz. Peygamberin o temiz soy şeceresini de yücelterek insanlığın ve İslam tarihinin önüne koymuş oluyor.

➤ **Duvazlar insanları neden çok etkiliyor?**

➤ Alevilerin, yaşam merkezleri mağara kenarlarıdır, dağ oyuklarıdır, iki tepenin arasındır, yol geçmez kuş uçmaz alanlara yerleşmişlerdir. Buralara yerleşirken de acılarını kiminle paylaşacaklar, Alevi deyişleri, Alevi türküleri, duvaz, imamların bu kadar etkili olmasının önemli nedenlerinden bir tanesi, o dağın köşesinde gökte turnayı görünce Hz. Hüseyin'e ulaşmak istiyor yalnızlığını, sahipsizliğini turna olup uçup Kerbela'ya gitmek istiyor. Turna olup Hz. Ali'ye ulaşmak istiyor. Turna olup sürgün edildiği geldiği bölgedeki kendi aşiretine kendi boyuna ulaşmak istiyor. Bazen turna oluyor bazen kuş oluyor farklı ritüellerle ona ulaşmaya bu yalnızlığın, kimsesizliğin, sahipsizliğin sembollerinden bir tanesidir.

➤ **Bulundukları her yerde ibadetlerini yapabilmişler midir?**

➤ Aleviler bulundukları her coğrafyada ibadetlerini gerçekleştirmişler. Aleviler bulundukları her coğrafyada Cem ritüellerini yerine getirmişlerdir. Bunun adı Iranda Hz Hüseyin ismini taşıyan Hüsöyniyedir, Irak da Hz Hüseyin sohbetleri olarak Hüsöynügahtır, Anadolu'ya gelince Cem İbadeti olarak yapmışlardır.

❖ **Cem nedir?**

➤ Cem'in anlamı toplanıp birlikte ibadet etmektir.

❖ **Peki, ne yapıyor Cem'lerde?**

- *Cem, iyi insan olma ilkesidir. Cem bütün bölgelerde, insanların rızalığını, hakkını, helallliğini aldıktan sonra Cem'e girilir.*

❖ **Düşkün nedir?**

- *Anadolu Aleviliğinde, yaşarken suç işleyeni toplumdan tecrit ederek yalnızlaştırarak topluma yeniden kazandırmayı ilke edinmiştir. Başkasına haksızlık yapanı tecrit ederek, mesela köyde ne yapıyor sürüsünü sürüsünden ayırıyor, selamı kesiyor belli bir süre yalnızlaştırıyor. Yalnızlaştırırken cezayı görüyor. Yalnızlaşmanın yalnız olmanın bir arada birlikte olanların ne kadar doğru insanlar olduğunu doğruluğu, iyi adam olmayı yaşarken ona öğretiyor ve belli bir süre sonra toplumda, eğer o iyi olma özelliğini korumuş yürütmüşse yeniden topluma kazandırma imkânı doğuyor Alevilik ritüellerinde. İyi insan olmak için iyiyi yanlış toplumun önünde tecrit etmektir. Bu her yerde böyledir mesela adam adamı öldürüyor öldüren idam ediliyor. Anadolu Aleviliğinde adam öldürmek yoktur, kan davası yoktur bu son dönemlerde başlamıştır bakınız yüzlerce Alevi köylerini araştırdığınız zaman son dönemlere kadar mahkemeye giden çok kimse yoktur kendi içinde problemlerini çözmüştür.*

❖ **İlk Cemevi nerede açılmıştır?**

- *İlk Cemevi'nin kurulduğu verilerden biri, resmi olarak 1207 Eskişehir Battal Gazidir.*

❖ **Teşekkürler.**

- *Ben teşekkür ederim.*

Veli GÜRSOY.....Dede - Vakıf Başkanı
Gazi Cemevi.....08.05.2014

❖ **Öncelikle bana bu fırsatı verdiğiniz ve kabul ettiğiniz çok teşekkür ederim.**

- *Başta buraya kadar gelip zahmet ettiğin için asıl ben teşekkür ederim. Sürekli yazan kalemlere hürmet duymuşumdur kızım, çünkü cenabı hak diyor ki “Ben ilkin levh ile kalemi yarattım, kalem ile levh benim kudretli ismimi rahman ve rahim olan ismimi yazsın” onun için demek ki kalemin yazdığı bir kudrettir. O kudreti okuyan da herhalde haktır, ben öyle düşünüyorum. Bizlerin özünde şöyle bir şey vardır, “yönelen gönüllere gönül kapılarımız sonuna kadar açıktır”. Onun için insan hakkın misafiridir, siz misafir olarak gelmişsiniz. Bizim için en önemli olan, okuyan göz, yazan kalemdir. Çünkü okuyan bir insan, şartlar ne olursa olsun mutlaka cebirden, zulümden, yanıltan kaçınır. Ondan korkar hatta.*

❖ **Alevi inancındaki Dört Kapı Kırk Makam nedir?**

- *Bu çok önemli bir noktadır İmam Cafer Hazretleri diyor ki, “İnanan müminlerin abdestleri dört şekildedir “şeriat abdesti, tarikat abdesti, marifet abdesti, hakikat abdesti“. Şeriat abdesti; suyla olur dış temizliktir, tarikat abdesti; inanmakla olur ve ikrar edip mürşitten himmet almaktır, marifet abdesti; marifet üzerinden insanlara yardımcı olmak yol göstermek onlara marifet göstermek. Sizin bu yaptığınız bir marifettir, çünkü siz bununla bir tez*

hazırlıyorsunuz, bir konuyu da aydınlığa kavuşturmak için çaba sarf ediyorsunuz. Marifet hizmetlerinizi bir başkasına, onlarında bilgilenmesine vesile oluyor ve olanak sağlıyorsunuz, bu çok önemlidir. Hakikat abdesti; herkesin ayıbını görüp ört bas etmek. Kendi ayıbını görüp gidermek, yani bir başkasının eksikliğini görüp onu idam etmek asla doğru değildir.

❖ **Cem; Cem törenleri diye mi adlandırılıyor.**

- *Cem ibadeti olarak geçiyor, tören denilmez. Tören denilmesi çok yanlış bir ifadedir. Cem ibadeti çünkü niye, orada ibadet var, buna asla tören denilmez. Tören olarak görmek Alevi İslam İnancına sürülmüş bir lekedir, bunu asla kabul etmiyoruz. Tören herhangi bir resmi tören olur veya her hangi bir eğlence olur. Ama bu ibadettir onun için Cem ibadeti denir. Toplumun bir araya geldiği, birlikte rızalandığı, ve birlikte ibadet ettiği birlikte lokmasını paylaştığı bir hak mekânıdır.*

❖ **Cem ibadetini anlatırmısınız?**

- *Kısaca anlatmak gerekirse; Mürşit (dede) içeri girer cemaatle birlikte dara durur ve dar duası verir mürşit aydınlatıcı konuşmalar yapar, mürşit Cem erenlerinden razılık alır barışıklığı sağlar ve Cem'in başladığını bildirir. İhlâs suresi ve Fatiha süreleri hep bir ağızdan okunur. Salât ve selamlama yapılır (Hz. Muhammet Hz. Fatıma ve Oniki İmamlara). Oniki Hizmet ortaya çağrılır, seccade (post) serilir, tezekkâr hizmeti yapılır, çerağ uyandırılır, süpürge hizmeti yapılır. Gözcü dara durur hizmetini beyan eder duasını alır. Mürşit tövbe erkânını gerçekleştirir. Secde duası verilir. Miraç lama okunur ve kırklar semahı dönülür. Saka suyu hizmeti yapılır duası verilir. Mersiyeleler okunur. Münacat duası yapılır. Süpürge hizmetini sır eder (bitimi) duası okunur. Lokma hizmeti yapılır duası okunur. Çerağ sır edilir (söndürülür) duası okunur. Post (seccade) kaldırılır. Oniki Hizmet'te görev alan canlar toplu halde meydana gelir duası edilir. Cem sırlama (bitimi) duası edilir. Cem biter canlar dağılır.*

❖ Cem başlamadan önce konuşmalarda hangi konular üzerinde durursunuz.

- *En çok üstünde durduğumuz konu okumak. Çocuklarınızı mutlaka okutun diyoruz. Halkın anlayabileceği dille söylüyorum, her zaman kalem kılıçtan güçlüdür, kılıç suç işlemiştir, kalem bunu yargılamış idam etmiştir. Demek ki kalem den ayrılmamak lazım okumak lazım. İlim karanlıkları yok eder cehaleti kovar. Yanlışlıkları yok eder insanları aydınlığa taşır. Bunun üzerinde de çok hassasiyetle duruyoruz.*

❖ Kul hakkının ibadet içindeki önemi nedir?

- *Eğer bir insan kul hakkı yemiştir, yalan söylemişse, haram yemiştir, harama el uzatmışsa her şeyini kötülük üzerine inşa etmişse o insan binlerce ibadet etse boştur. Bizim ibadetimizde üzerinde durduğumuz şey, kul hakkı kokusu kimsenin üzerinde gelmemeli. Kul hakkına herkesin rıza göstermesi evlat hakkına, komşuluk hakkına bunlar bizim temel ilkelerimizdir. Yalnızca söylenti değil “ Eline Beline Diline Sahip Ol “sadece o değil biz bir şey daha söylüyoruz “işine, aşına, eşine de sadık ol”. Eline sahip ol elinle haram almayacaksın, dilene sahip ol dilinle kötü söylemeyeceksin, beline sahip ol harama asla yakın durmayacak. Yani açıkçası hiçbir insana hissi olarak zulüm etmeyeceksin.*

❖ Tezekar suyu nedir?

- *Tezekar suyu herkesin birbiriyle görüştüğü rızalandığı bir rızalıktır. Yoksa herkes evinden gelirken boy abdestini alarak gelir, çünkü biz şunu söylüyoruz “Pak pakı sever, Muhammed de pakı sever Muhammed’in sevdiğini de hak sever ”.*

❖ Cem’de sağ ayak sol ayağın üzerine basılıyor bunun anlamı nedir?

- *Sevgili peygamberimiz torunlarından su istedi, İmam Hasanla İmam Hüseyin koşa, koşa su getirmeye gittiler, İmam Hüseyin daha atıkti ama biraz acele etti ben ağabeyimden önce dedeme su ikram edeyim diye koşarken ayak parmağının ucunu taşa vurarak kanatmış. Eskiden büyüklere su verirken kıyama durup suyu uzatırlardı, karşısındakine saygıyla dururlardı. Dolayısıyla dara dururken suyu verirken ayaklarının ucunu kapattı ki dedem*

ayağımdan akan kanı görmesin üzülmessin diye. O Hüseyin'in dar'ıdır biz onu öyle kabul ederiz. Aleviler Ehl-i Beyt-in yolunda gittikleri için onların yaşamlarını, felsefelerini özüne yerleştirmişlerdir. O özden asla ayrılmamışlardır.

❖ **Cem evleri yokken nerede ibadet edilirdi?**

- Eskiden evlerde yapılan Cem ibadeti, evlerin yetersizliğinden dolayı şimdi Cem evlerinde yapılıyor.

❖ **İnsanlar ibadet esnasında keyfi olarak girip çıkarlar mı?**

- “Ali'nin kilidiyle kilitledim, Muhammed'in mührüyle mühürledim, ya pirim Hünkârı Hacı Bektaşî Veli Cem'i sana teslim eyledim”. Cem pire teslim olur, köy kahvehanesi gibi kimse girip çıkamaz. Ancak rahatsızlıkları olan insanlar var, böyle ihtiyacı olan insanlar gözcüye söyler, gözcüde pire söyler, onlar gider ihtiyaçlarını görüp geri gelirler. Yol verirken de mürşit'in nüfusuyla açılır.

❖ **Cem ibadetinde kadın erkek ayrımı yapılıyor mu?**

- Kadın erkek ayrımı yoktur orada sadece can vardır. Çünkü orada nefsanîyet, cinsiyet yok, orada can var ve orada herkes sadece kendisini hakka adar. Dolayısıyla ibadetin ve İslamiyet'in özü o dur zaten diyor ya “ dilinle yalan söylersen, elinle haramı alırsan, ayağınla yanlışla gidersen, gözünle yanlışla gözlersen sen o zaman kendini aldatırsın Allah'ı aldatacak halin yoktur.

❖ **Şunu diyebiliriz aleviler eşlerini arkalarına değil yanlarına alırlar?**

- Aynen öyle. Bizim ilkelerimizde bir bayan evde köle değildir. Bir bey de, evde çoban değildir. Biz o terbiyeyi aldık bizim büyüklerimiz eskiden köy kapılarında eşik vardı şimdi yok ama o eşığe bastığımız zaman çok kızarlardı niye kızarlardı eşik o evin mühür'ü, kilidi ve sultanıdır. Yani o evin hanımıdır.

❖ **Ben size ve kurumunuza çok teşekkür ederim?**

- Ayaklarına sağlık kızım. Yolun açık olsun, çalışmada başarılar diliyorum.

ÖZGEÇMİŞ

1976 Yılı İstanbul ili Şişli ilçesi doğumluyum. İlk ve Orta Okulu yine aynı ilçede tamamladıktan sonra Bahçelievler Kocasınan Lisesinden mezun oldum. 1997 yılında Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema-TV bölümüne başladım. 2003 yılında mezun oldum. 2013 yılında Beykent Üniversitesi İletişim ve Tasarım Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

2003 yılından beri özel bir şirkette sorumlu müdür olarak çalışmaktayım.

Arzu ATTEPE